

Anekant Education Society's
TULJARAM CHATURCHAND COLLEGE
Of Arts, science & Commerce, Baramati, Dist – Pune (MS)
(Autonomous College)

DEPARTMENT OF LOGIC

[Question Bank]

प्रश्न १] खाली दिलेल्या पर्याया पैकी योग्य पर्याय निवड

- १] " लॉजिक " हा शब्द ग्रीक भाषांतील ..... या शब्दापासून उत्पन्न झाला आहे
अ] मॅजिक ब] लॉगस क] बॉयलॉजि
- २] ' तर्क ' हा शब्द ..... भाषातील आहे
अ] संस्कृत ब] ग्रीक क] लॅटिन
- ३] तर्कशास्त्र हे ..... चे शास्त्र आहे
अ] प्रत्यक्ष ब] अनुमान क] शब्द
- ४] ' समोरील भिंतीचा रंग गुलाबी आहे ' हे ..... ज्ञानाचे उदाहरण आहे
अ] प्रत्यक्ष ब] अनुमान क] शब्द
- ५] शिवाजी महाराजांचा कर्तृत्वाचे ज्ञान आपल्याला ..... ज्ञानाच्या आधारे होते
अ] प्रत्यक्ष ब] अनुमान क] शब्द
- ६] अनुमानाचे दोन मुख्य घटक पहिला आधार दुसरा .....
अ] निष्कर्ष ब] आधारक] स्पष्टीकरण

- ७] 'अनुमान मानसिक क्रिया आहे' हे विधान बरोबर आहे
 अ] होय ब] नाही क] दोन्हीही
- ८] अनुमानाचे दोन प्रकार निगमन आणि .....
 अ] प्रत्यक्ष ब] उपमान क] विगमन
- ९ 'नि' म्हणजे ..... 'गमन'म्हणजे जाणे .....
 अ] विरुद्ध , जाणे ब] खाली , जावे क] जाणे , खाली
- १०] विशिष्टनकडून सामान्याकडे जाणे म्हणजे ..... आहे
 अ] निगमन ब] विगमन क] अनुमान
- ११] निगमनात निष्कर्ष ..... असते
 अ] जुना ब] अगोदरच क] नवीन
- १२] ..... हे आकारिक शास्त्र आहे
 अ] नीतिशास्त्र ब] मानसशास्त्र क] तर्कशास्त्र
- १३] भारतीय तत्त्वज्ञानात यथार्थ ज्ञानाला ..... म्हणतात
 अ] तर्क ब] अनुमान क] प्रमा
- १४] ..... हे चार्वाकांचे एकमेव प्रमाण आहे
 अ] प्रत्यक्ष ब] अनुमान क] उपमान
- १५] अप्रामाण्यम ..... ; प्रामाण्यम ..... :
 अ] स्वतः , परतः ब] परतः , स्वतः क] परतः , परतः
- १६] बौद्धांनी प्रत्यक्षाचे वर्णन ..... प्रकारे केले आहे
 अ] २ ब] ३ क] ४
- १७] न्याय दर्शनांनी ..... प्रमाणे मानली
 अ] ३ ब] ४ क] ५
- १८] न्याय दर्शनाने संन्निकर्ष ..... प्रकारचा मानला आहे

अ] ५ ब] ६ क] ७

१९] न्याय दर्शनातील प्रत्यक्ष दोन प्रकारचे एक म्हणजे निर्विकल्प दुसरा ..... आहे

अ] सविकल्प ब] लैकिक क] अलैकिक

२०] अनुमानाचे न्याय दर्शनातील प्रकार म्हणजे १] स्वार्थानुमान २] .....

अ] परार्थानुमान ब] व्याप्ती क] पक्षधर्मता

२१] कुठल्याही गोष्टीसंबंधी एक मत न बनविणे म्हणजे ..... होय

अ] अनेकांतवाद ब] नैयवाद क] स्यादवाद

२२] अनेकांतवादातून नयवाद आणि ..... निघतो

अ] द्रव्यनय ब] पर्यायनय क] स्यादवाद

२३] १] अशोक हा विद्यार्थी हुशार आहे

२] किशोर हा विद्यार्थी हुशार आहे

३] / ∴सर्व विद्यार्थी हुशार असतात

अ] निगमन ब] विगमन क] दोन्हीही

२४] १] सर्व माणसे प्रामाणिक असतात

२] तुषार माणूस आहे

३] / ∴तुषार प्रामाणिक आहे

अ] निगमन ब] विगमन क] विधान

२५] गुलाब फुल आहे आणि मोगरा फुल आहे →विधान

A . B

A . B → .....

अ] विधानाचा प्रकार ब] विधानाचा आकार क] वाक्याचा आकार

२६] पारंपरिक तर्कशास्त्रानुसार विधानाचे ..... प्रकार आहेत

अ] २ ब] ३ क] ४

- २७] 'जरपाऊस पडला तर पिके येतील' हे विधान संबंधित आहे
अ] निरुपाधिक ब] सोपाधिक क] तार्किक
- २८] 'सर्व माणसे स्वार्थी असतात' हे विधान ..... आहे
अ] सर्ववाची ब] अंशवाची क] यापैकी नाही
- २९] ' एकही कावळा पांढरा नसतो' हे विधान ..... आहे
अ] A ब] E क] I
- ३०] ज्या अनुमानात एकच आधार विधान असते त्याला ..... म्हणतात
अ] व्यवहित ब] अव्यवहित क] यापैकी नाही
- ३१] ज्या अनुमानात ..... आधार विधाने असतात त्याला व्यवहित अनुमान असे म्हणतात
अ] २ ब] ३ क] ४
- ३२] A व I मध्ये ..... विरोध आहे
अ] अर्धविपरीत ब] व्याघात क] उपाश्रित
- ३३] O, A, I, E हे विधान ..... आहेत
अ] सत्य ब] असत्य क] अनिर्णित
- ३४] उत्कर्षणाचे दोन प्रकार एक परिवर्तन दोन .....
अ] प्रतिवर्तन ब] आकर्षण क] आत्मवर्तन
- ३५] मध्यपदावरून संविधानाची ..... ठरते
अ] आकृती ब] प्रकृती क] दोन्हीही
- ३६] तर्कदोषाचे प्रमुख ..... प्रकार आहेत
अ] २ ब] ३ क] ४
- ३७] यदृच्छाभास हा ..... तर्कदोषाचा प्रकार आहे
अ] आकारिक ब] शाब्दिक क] अशाब्दिक

प्रश्न १) एका वाक्यात उत्तरे द्या

- १] तर्कशात्र म्हणजे काय
- २] अनुमानाचे दोन प्रकार कोणते
- ३] विगमन म्हणजे काय
- ४] व्हॅटलीने दिलेली तर्कशात्रची व्यख्या सांगा
- ५] प्रमाण म्हणजे काय
- ६] चार्वाकांनी कोणते प्रमाण स्वीकारले
- ७] प्रत्यक्ष प्रमाण म्हणजे काय
- ८] बौध्दानी सांगितलेले प्रत्यक्षचे प्रकार किती व कोणते
- ९] न्याय दर्शनातील पंचावयी वाक्य कोणती
- १०] न्यायानी सांगितलेले पाच हेत्वाभास कोणते
- ११] अनेकांतवाद म्हणजे काय
- १२] नयवाद म्हणजे काय
- १३] अनुमान कशाला म्हणायचे
- १४] निगमन म्हणजे काय
- १५] विधान कशाला म्हणायचे
- १६] वाक्य म्हणजे काय
- १७] वाक्याचे किती प्रकार सांगितले आहे
- १८] निरुपाधिक विधानाचे उदाहरण द्या
- १९] सोपाधिक विधान म्हणजे काय
- २०] वैकल्पिक विधानाचे उदाहरण सांगा

- २१] सर्ववाची विधान कशाला म्हणतात
- २२] सर्व नास्तिवाची विधानाचे उदाहरण द्या
- २३] व्यवहित अनुमान कशाला म्हणायचे
- २४] अव्यवहित अनुमान म्हणजे काय
- २५] व्याघातक विरोध आकृती काढा
- २६] प्रतियोग चौरसाची आकृती काढा
- २७] उत्कर्षणाचे दोन प्रकार कोणते
- २८] A विधानाचे उदाहरण सांगा
- २९] एकही संत क्रूर नसतो हे विधान कोणते आहे
- ३०] संविधान म्हणजे काय
- ३१] संविधानाचे दोन प्रकार कोणते
- ३२] संविधानाच्या एकूण किती आकृत्या आहेत
- ३३] आकारिक तर्कदोष व्याख्या द्या

प्रश्न ३] टिपा लिहा

- १] तर्कशास्त्राच्या व्याख्या
- २] तर्कशास्त्राची उपयुक्तता
- ३] चार्वाकांचा प्रमाणविषयक विचार
- ४] बौद्धांचा प्रमाण विचार
- ५] न्याय दर्शनातील अनुमान प्रमाण
- ६] जैनांचा स्यादवाद
- ७] जैनांची नयवाद संकल्पना

- ८] विधान आणि विधानाकार
- ९] युक्तिवाद आणि युक्तिवाद आकार
- १०] निगमन
- ११] स्वपाधिक विधान
- १२] A, E, I, O विधाने
- १३] अव्यवहीत अनुमान
- १४] प्रतियोग चौरस
- १५] उत्कर्षणाचे प्रकार
- १६] व्यवहित अनुमान
- १७] संविधान
- १८] संविधानाचे प्रकार
- १९] आकृती
- २०] प्रकृती
- २१] तर्कदोष

प्रश्न ४) थोडक्यात उत्तरे द्या

- १] तर्कशास्त्र म्हणजे काय
- २] अनुमानाचे प्रकार सांगा
- ३] निगमनातील आणि विगमनातील फरक सांगा
- ४] चार्वाकांचे प्रत्यक्ष प्रमाणाविषयचे विचार सांगा
- ५] बुद्धांचे प्रमाणाविषयचे विचार सांगा
- ६] न्यायाचे प्रत्यक्ष प्रमाणाविषयचे विचार सांगा

७] नयवाद म्हणजे काय

८] नैगमिक तर्कशास्त्राची वैशिष्ट्ये ९ 9]विधान आणि वाक्य यातील फरक स्पष्ट करा

१०] निरुपाधिक विधान कशाला म्हणायचे

११] A, E, I, O विधानाविषयी थोडक्यात सांगा

१२] प्रतियोग अनुमान कशाला म्हणतात

१३] प्रतियोगी कोष्टक काढा

१४] परिवर्तन विधानाचे नियम सांगा

१५] प्रतिवर्तन विधानाचे नियम सांगा

१६] पुढील दोन्ही विधानाचे परिवर्तन व प्रतिवर्तन करा

उदा. १) प्रत्येक सेनेतारका सुंदर असते . (A)

उदा. २) कोणताही नेता प्रामाणिक नसतो . (E)

१७] खालील दोन्ही अनुमानाची किंवा युक्तिवादाची युक्तता तपासा . (सत्या - असत्याता तपास)

उदा. १) सर्व मानव प्राणी आहेत . (A विधान)

∴सर्व प्राणी मानव आहेत . (A)

उदा. २) एकही संत क्रूर नसतो . (E विधान)

∴एकही क्रूर व्यक्ती संत नसतो . (E)

१८] व्यवहृत अनुमान म्हणजे काय

१९] संविधानाचे स्वरूप स्पष्ट करा .

२०] संविधानाच्या युक्ततेचे नियम सांगा

२१] संविधानाच्या एकूण चार आकृती सांगा

२२] तर्कदोषाचे प्रकार सांगा

२३] अशाब्दिक तर्कदोषाचे प्रकार सांगा

प्रश्न ५] दीर्घांतरी प्रश्न

- १] तर्कशास्त्र म्हणजे काय सांगून तर्कशास्त्राच्या व्याख्या आणि ज्ञान मिळवण्याची चार साधने सांगा .
- २] अनुमान म्हणजे काय निगमन आणि विगमन अनुमानातील फरक स्पष्ट करा
- ३] भारतीय दर्शनातील चार्वाक आणि बौद्धांचं प्रमाण विषयक विचार सांगा
- ४] न्याय दर्शनातील प्रमाण विषयक विचार स्पष्ट करा
- ५] जैनांची स्यादवादचीसंकल्पना स्पष्ट करा
- ६] तर्कशास्त्राच्या निगमन आणि विगमन या शाखांची चर्चा करा
- ७] विधान आणि वाक्य यातील फरक सांगून युक्तिवाद आणि युक्तिवाद आकार स्पष्ट करा
- ८] पारंपरिक तर्कशास्त्रानुसार विधानांचे दोन प्रकार स्पष्ट करा
- ९] A, E, I, O विधाने स्पष्ट करून चतुर्वर्ग व्यवस्थेतील पदांची व्याप्ती सांगा
- १०] अव्यवहित अनुमान म्हणजे काय ? प्रतियोग अनुमान स्पष्ट करा .
- ११] पुढील चार विधानापासून प्रतियोग विधाने मिळवा किंवा विरोधी , उपविरोधी , उपनिधान , व्याघाती विधाने मिळवा

- १] सर्व संत दयाळू असतात
- २] एकही श्रीमंत आळशी नसतो
- ३] काही कलाकार ढोंगी नसतात
- ४] काही फळे आंबट असतात

१२] अव्यवहित अनुमान म्हणजे काय ? उत्कर्षाणाचे परिवर्तन आणिप्रतिवर्तन हे प्रकार थोडक्यात सांगा

१३] संविधानाचे म्हणजे काय सांगून संविधानाची वैशिष्ट्ये आणि प्रकार स्पष्टकरा

१४] युक्तता तपास □□

उदा. १] १ . राग नुकसानकारक असतो

२ . मल्हार राग आहे

३ . / ∴मल्हार नुकसानकारक असतो

- उदा. २] १ . सर्व कलाकार लहरी असतात .
२ . काही धनवान लहरी असतात .
३ . / ::काही धनवान कलाकार असतात

- उदा. ३] १ . प्रत्येक शास्त्र उपयुक्त आहे
२ . तर्कशास्त्र हे शास्त्र आहे
३ . / ::तर्कशास्त्र उपयुक्त आहे

१५] तर्कदोष म्हणजे काय तर्कदोषाचेप्रकारथोडक्यात स्पष्ट करा